
INSTITUTE PRO VÝZKUM BEZPEČNOSTI A OBRANY

Dnes kdekdo bádá, má-li peníze na tuto činnost. Jsou i takoví, kteří si myslí, že není nutné zkoumat jevy, procesy a objevovat neznámé souvislosti či zákonitosti naší existence. Svět se hroutí a s ním se rozpadají navyklé představy a postupy pro řešení rozporů a konfliktů. Mnozí nerozumí tomu, co se děje (pokud vůbec chtějí něco vědět). Ale jsou i jiní, kteří nové poznatky potřebují ke své práci, předpokládám, že duševní. Nazývejme je politiky, občany námi vyvolené, jež mají tvořit naše dějiny a nepropadat panice nebo zoufalství, že vše je naprosto jinak než jak si představovali. Vidět dál, za horizont mnoha problémů, přesahujících mnohem více

než kalendářní rok, to znamená neztracovat potřebně fungující instituce, mající pro tyto tvůrce věcí příštích rozhodující význam, ale naopak. To samozřejmě neznamená zachovávat fosilní pracoviště a v nich karikatury na myšlení.

Tento článek má informovat o takových institucích, které se zabývají analytickou a vědeckovýzkumnou činností ze široké oblasti otázek a problémů bezpečnosti, obrany, války, míru v mezinárodním i v národním měřítku.

Ke zpracování informace byl využit materiál z ÚVI (IA čís. 819/1993), jenž po redakční úpravě a zkrácení je čtenářům Vojenských rozhledů takto předkládán. Vzhledem k zásadním společenskopolitickým změnám v mnoha státech ve střední, východní a jihovýchodní Evropě, a také pro svoji neúplnost, nejsou v tomto článku uvedeny údaje z těchto regionů.

MEZINÁRODNÍ INSTITUT STRATEGICKÝCH STUDIÍ

Mezinárodní institut strategických studií - IISS (International Institute for Strategic Studies) se sídlem v Londýně se zabývá výzkumem otázek obrany a mezinárodní bezpečnosti, poskytuje informace a organizuje diskuse o problémech bezpečnosti, kontrole zbrojení a o sporných otázkách současného světa. Ve své činnosti je zcela nezávislý.

Na činnost institutu, koordinované řídící radou, složenou z představitelů 17 států, se podílí 3000 odborníků z více než 80 států. Činnost je financována z prostředků poskytovaných různými nadacemi z USA, Evropy a Asie a z prostředků získaných rozsáhlou vlastní publikační činností.

Stěžejní oblastí činnosti institutu je výzkum. Většinu výzkumných úkolů plní patnáctičlenný mezinárodní tým vědeckých pracovníků, doplňovaný členy řídící rady. Vědečtí pracovníci jsou do týmu zařazeni zpravidla na dobu jednoho roku a každý z nich plní přesně vymezené vědeckovýzkumné úkoly.

V oblasti informačního zabezpečení působí institut jako nezávislý zdroj informací. Poskytuje rozsáhlé a spolehlivé informace o ozbrojených silách jednotlivých států a aliancí, o vývoji a stavu mezinárodní bezpečnosti. Uživatelé těchto informací jsou novináři, analytici a studenti. Informace jsou uživatelům poskytovány prostřednictvím knihovny a informační sekce institutu či pravidelně vycházejících publikací.

Diskuse jsou organizovány ve spolupráci s mezinárodním střediskem pro výzkum a informace. Jejich rozsah je různý. Pravidelně se pořádají např. výroční konference (Annual Conference) a přednášky (Alastair Buchan Memorial Lecture).

Stručná charakteristika publikací institutu:

- **The Military Balance** je ročenka poskytující souhrnné a přehledové informace o ozbrojených silách ve světě. Uvádí způsob doplňování, početní stavy, stupeň rozvoje ozbrojených sil, informace vztahující se k ekonomice jednotlivých zemí, oblastí apod.

- **Strategic Survey** poskytuje roční přehledy a výsledky výzkumů institutu. Významné události uplynulého roku jsou zkoumány v celkovém vojensko-politickém kontextu. Uvádí rovněž informace k tendencím vývoje mezinárodní bezpečnosti a kontroly zbrojení. Zaměřuje se na politické a vojenskostrategické otázky, vývoj ve vybraných oblastech a na chronologie (Střední východ, Evropa a SNS, Amerika, východní Asie, jižní a jihovýchodní Asie, Afrika).

- **Survival** je časopis vycházející dvakrát měsíčně. Obsahuje původní články, dokumentační záznamy a přehled nových publikací.

- **The Adelphi Papers** jsou studie poskytující podrobnou analýzu současných a vznikajících problémů mezinárodní bezpečnosti. Ročně je zpracováno přibližně 10 studií.

STOCKHOLMSKÝ MEZINÁRODNÍ INSTITUT PRO VÝZKUM OTÁZEK MÍRU

Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum otázek míru - SIPRI je podle svého statusu nevládní institucí. Byl založen v roce 1966 z rozhodnutí švédského parlamentu. Provádí výzkum v následujících směrech:

- omezení a snížení strategických zbraní,
- snížení ozbrojených sil v Evropě,
- opatření pro kontrolu odzbrojení,
- chemické a biologické zbraně,
- nešíření jaderných technologií,
- využití kosmu pro vojenské cíle,
- zbrojní obchod,
- vojenské výdaje.

Výsledky těchto výzkumů jsou publikovány v ročence SIPRI **Yearbook** (vydává nakladatelství Oxford University Press), ve vědeckoinformačních sbornících s různou tematikou a v samostatných pracích.

V čele SIPRI stojí ředitel (v současné době R. Daniel - Polsko). Za řízení vědecké práce odpovídá osmičlenná rada řídících pracovníků, jejímž předsedou je I. Torsson (Švédsko). Konzultativním orgánem při SIPRI je vědecká rada. Jejími členy jsou významní političtí představitelé a vědci z osmi zemí. Má asi 60 členů. Zahraniční vědci pracují v této organizaci na základě dlouhodobých a krátkodobých smluv. Bez ohledu na svůj nevládní status je SIPRI financován ministerstvem zahraničních věcí Švédska, které také provádí výběr pracovníků.

Institut má široké vědecké styky s četnými nevládními výzkumnými ústavy např. USA, Velké Británie, Kanady, SRN, Japonska, Indie aj., odkud je mu zasílána vědecká literatura, dokumentace aj. Ve svých výstupech v rozsáhlém měřítku využívá informace obsažené v oficiálních dokumentech vydávaných státními a vědeckými zařízeními ve Švédsku, USA, Nizozemí a Velké Británii.

Za dobu své existence se SIPRI stal prestižní nevládní institucí v oblasti výzkumu otázek kontroly zbrojení, vojenských výdajů a zbrojního obchodu. Jeho materiály a studie využívají vojenští experti, ekonomové, politologové a novináři z mnoha zemí světa.

STŘEDISKO PRO VÝZKUM OTÁZEK OBRANY

Středisko pro výzkum otázek obrany - CDS (Centre for Defence Studies) je nezávislým střediskem při Londýnské univerzitě. Zaměřuje se na vědecký výzkum otázek obrany a bezpečnosti. Uživateli výsledků jeho výzkumu jsou zejména britští političtí činitelé a vědeckí pracovníci. Ředitelem je prof. Lawrence Freedmann.

Středisko provádí jak iniciativní výzkum, tak výzkum na objednávku a podílí se na společných programech vědeckých institucí a organizací, zabývajících se obranou a bezpečností. V současné době údajně řeší tři hlavní výzkumné programy: program britské obranné politiky, program evropské bezpečnosti a program perspektiv celosvětové bezpečnosti. Výsledky výzkumu jsou pravidelně publikovány vydavatelstvím Brassey's, Londýn.

K evropské bezpečnosti byly uveřejněny studie "Národní postoje ke Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě", "Současné tendence vývoje sovětských názorů na bezpečnost" a "Analýza Jednání o konvenčních ozbrojených silách v Evropě". Problémům politiky Velké Británie v oblasti obrany je věnována studie "Přehled alternativ programu Options for Change", perspektivám kontroly a bezpečnosti "Kosmická technologie v evropské bezpečnosti".

K problematice války v Perském zálivu byly v roce 1991 publikovány studie "Krise v Perském zálivu - Ekonomické důsledky" a "Krise v Perském zálivu - Vojenskopolitické aspekty". CDS publikuje ročně přibližně 10 studií, dostupných za předplatné ve výši 65 GBP.

VOJENSKÉ STŘEDISKO STRATEGICKÝCH STUDIÍ

(Centro Militare di Studi Strategici, The Military Center for Strategic Studies - CeMISS)

Je italským centrem pro otázky strategického výzkumu, spolu se skupinou pro strategické analýzy. Zabývá se studiem a zkoumáním strategických, bezpečnostních, vojenskopolitických problémů a otázkami obranného průmyslu. Rozvíjí spolupráci mezi ozbrojenými silami a italskými i zahraničními univerzitami a výzkumnými středisky, jakož i s jinými institucemi, které se zabývají zkoumáním otázek obrany a bezpečnosti. Středisko podporuje odborný růst mladých italských vědců a publikuje nejdůležitější studie.

Činnost střediska řídí: Vědecký výbor, Rada ředitelů a Výkonný výbor.

● **Vědecký výbor** bezprostředně řídí činnost střediska, stanovuje studijní předměty, objekty výzkumu, poskytuje pomoc při analýze a hodnocení vybraných problémů. Členy vědeckého výboru jsou: ministr obrany (předseda), náčelník GŠ (místopředseda), generální tajemník ministerstva zahraničních věcí, náčelník štábu ozbrojených sil, generální sekretář ministerstva obrany, předseda Vyšší rady ozbrojených sil, Prezident Střediska vyšších studií obrany (zkr. angl. ekv. CASD) a podle konkrétní potřeby experti jmenovaní ministrem obrany. Ředitel CeMISS působí jako tajemník výboru. Výbor zasedá minimálně jednou za rok.

Požadavky na provedení výzkumů jsou zadávány: ministrem obrany, náčelníkem GŠ, náčelníkem štábu ozbrojených sil a generálním tajemníkem ministerstva obrany. Vědecký výbor vypracovává seznam výzkumných úkolů s vyznačenými prioritami.

Seznam je vydán jako dokument ministerstva obrany.

● **Rada ředitelů**, ve shodě s pokyny danými Vědeckým výborem, určuje a řídí roční činnost střediska, schvaluje finanční rozpočet každého výzkumného projektu navrženého ředitelem střediska, schvaluje volbu ředitelů výzkumných úkolů a sleduje veškerou činnost střediska. Členové Rady: prezident CASD (předseda), zástupce náčelníka GŠ, zástupce náčelníka štábu ozbrojených sil, zástupce generálního tajemníka ministerstva obrany, náčelník kabinetu ministerstva obrany, diplomatický poradce ministerstva obrany a ředitel CeMiSS.

● **Výkonný výbor** rozvíjí program každého naplánovaného výzkumu, schvaluje detailnější programy a rozpočty výzkumů, které jsou navrhovány řediteli výzkumných úkolů, a také rozhoduje o přijetí zpracovaných studií a o případných sankcích, kdy nejsou plněna dohodnutá kritéria uzavřených kontraktů. Členy výboru jsou: ředitel CeMiSS, tři zástupci ředitele CeMiSS a tajemník střediska.

Ředitel CeMiSS předkládá výzkumné programy ke schválení radě ředitelů. Je odpovědný za zavádění programů a za finanční vedení střediska.

Struktura CeMiSS je vytvořena v souladu s požadavky nařízení náčelníka GŠ. Středisko využívá administrativní podporu a databanku CASD. Výzkumy provádějí vlastní zaměstnanci střediska, pracovníci CASD, vojenští a civilní experti z jiných ministerstev a výzkumných pracovišť, kteří jsou dočasně přiděleni nebo jinak zmocněni pracovat na výzkumných úkolech střediska. Častá je praxe využívání spolupráce s externími pracovníky ze specializovaných italských výzkumných ústavů, případně na základě povolení ministerstva obrany i expertů z jiných států. Speciální výzkumné kontrakty jsou uzavírány na základě podmínek běžné legislativy.

Zvláštní podmínky jsou stanoveny pro případ motivace mladých vědců. Podrobně je stanoven provozní řád střediska, včetně pravidel pro externí spolupráci a plánování výzkumných projektů.

VÝBOR PRO STRATEGICKÉ ZÁLEŽITOSTI A JINÉ FRANCOUZSKÉ INSTITUTE V OBLASTI STRATEGICKÝCH VÝZKUMŮ

Dekretem z 16. 6. 1992 byly na ministerstvu obrany Francie vytvořeny dva nové orgány - Výbor pro strategické záležitosti - DAS (Délégation aux affaires stratégiques) a Správa vojenského zpravodajství - DRM (Direction du renseignement militaire).

Výbor pro strategické záležitosti nahrazuje podobné instituce, které existovaly pod jinými názvy a zabývaly se strategickými studiemi, dlouhodobým plánováním a výzbrojními programy. Nově ustavený výbor má navíc plnit úkoly poradního orgánu ministra obrany pro oblast mezinárodních jednání a spolupráce.

Podobné úkoly plní i úřad prezidenta republiky, ministerstvo zahraničních věcí prostřednictvím svého Analytického a prognostického střediska - CAP (Centre d'analyse et de prévision) a Generální sekretariát národní obrany - SGDN (Secrétariat général de la défense nationale), podřízený předsedovi vlády, prostřednictvím své Správy strategických prognóz a dokumentace. Zpracováváním plánů a programů, navazováním vojenské spolupráce a sledováním mezinárodních jednání je navíc pověřen i náčelník hlavního štábu ozbrojených sil.

V současné době se za hlavní úkol považuje přesné vymezení působnosti a koordinace činnosti všech uvedených orgánů. Zmocněncem Výboru pro strategické záležitosti byl jmenován státní rada J. C. Mallt, před ustanovením do nové funkce pověřený mezinárodními záležitostmi v kabinetu ministra obrany. Teoretickými problémy strategie se ve Francii zabývá také Laboratoř teoretické strategie (Laboratoire de stratégie théorique), která pracuje v rámci Nadace pro výzkum otázek národní obrany - FEDN (Fondation pour les études de défense nationale). FEDN byla založena v roce 1972. Jejím hlavním úkolem je přispívat k rozvoji vědeckého výzkumu v oblasti strategie, vojenské sociologie a mezinárodní bezpečnosti. Výsledky prováděných výzkumů mají zvyšovat kvalitu rozhodnutí přijímaných ministerstvem obrany a francouzskou vládou. Status umožňuje této instituci získávat prostředky pro svou činnost nejen od ministerstva obrany, ale i od ministerstva školství a zainteresovaných soukromých civilních organizací.

V červenci roku 1989 byla předsedou FEDN poprvé jmenována civilní osoba - bývalý univerzitní profesor a francouzský diplomat Pierre Dabiez, který je autorem četných prací z oblasti politických věd, strategie a vojenské sociologie. FEDN spolupracuje s analogickými zahraničními institucemi (včetně ČR). Nadace vydává mj. časopis **Stratégie**, kde jsou publikovány fundované články a studie k problematice strategie, mezinárodních vztahů a vědy o válce.

Správa vojenského zpravodajství je ve struktuře ministerstva obrany zcela novým orgánem. Stejně jako u Výboru pro strategické záležitosti vyvstávají v případě Správy vojenského zpravodajství problémy s koordinací činnosti mezi mnoha vojenskými zpravodajskými orgány.

Zpravodajský průzkum a využití zpravodajských informací řídí náčelník hlavního štábu ozbrojených sil. K tomu má k dispozici Středisko pro využití vojenských zpravodajských informací - CERM (Centre d'exploitation du renseignement militaire), založené v roce 1976. CERM využívá strategické zpravodajské informace a informace druhů vojsk. Zpravodajská oddělení druhů ozbrojených sil jsou v souladu s plánem rozdělení kompetencí střediskem pověřena sledováním informací podle jejich specifických potřeb, např. takticko-technická data vojenského materiálu, taktika a podrobná struktura zahraničních armád.

Vlastní zpravodajské orgány má i Hlavní výzbrojní správa - DGA (Délégation générale pour l'armement). Ohrožení v oblasti vědy a techniky je vyhodnocováno v rámci Správy pro výzkum, vývoj a technologie např. Vojenským analytickým střediskem. Archivací výzbrojní dokumentace a jejich rozšiřováním se zabývá Středisko výzbrojní dokumentace. Informace ekonomického a průmyslového charakteru sleduje Výbor pro mezinárodní vztahy, který získává informace ze zpráv zahraničních výzbrojních misí a od vojenských přidělců pro výzbroj.

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY NĚKTERÝCH DALŠÍCH INSTITUCÍ

■ Francie:

- **Francouzský institut pro mezinárodní vztahy** (L'Institut Français des Relations Internationales - IFRI), Paříž, veřejněprávní instituce. Institut má multidisciplinární tým přibližně 55 vědců. Poskytuje analytické informace vysoké kvality, vybraným uživatelům a k významným zkoumaným problémům organizuje sympozia a konference. Obsahem činnosti jsou otázky ekonomické, geopolitické, regionální a mezinárodní bezpečnosti, odzbrojení a kontroly zbrojení včetně verifikačních technologií, vojenské politiky v širokém pojetí a v neposlední řadě to jsou problémy vojenské strategie. Z hlediska geografického zaměření: Čína, Japonsko, Střední východ, Maghreb, Evropa a ex-SSSR.

- **Institut pro výzkum mezinárodních a strategických vztahů** (Institut des Relations Internationales et Strategiques - IFRIS), Universita Paris-Nord, veřejněprávní instituce zaměřená na analýzy strategických a vojenských souvislostí mezinárodních vztahů. Vydává čtvrtletník nazvaný RIS.

■ NATO:

- **The NATO Science Committee.** Rozvíjí vědecké programy aliance (a to programy pokročilé, speciální, stabilizující, politické apod.), mezinárodní výměnu vědeckých programů aj.

■ Švýcarsko:

- **Ženevský mezinárodní institut pro výzkum otázek míru** (Geneven International Peace Research Institut - GIPRI). Založen koncem roku 1980 z podnětu švýcarských vědců (sociologů, ekonomů, právníků, fyziků aj.). Je soukromou organizací financovanou z prostředků zakládajících členů (kterých bylo z počátku 18 a nyní je jich více než 100). Hlavním úkolem institutu je hledání cest k zachování a upevnění míru. Výzkumnou prací podporuje úsilí k zabránění válce, a v tomto směru úzce spolupracuje se silami usilujícími o zachování míru. Konkrétně institut zkoumá otázky války, míru i provádění a průběh akcí na podporu míru.

■ USA:

- **Hooverův institut pro studium války, revolucí a míru při Stanfordské univerzitě.** Založen v roce 1919. Zpracovává expertizy a doporučení pro vládu USA, ministerstvo zahraničí, ministerstvo obrany i pro korporace zbrojního průmyslu k otázkám vnitřní, zahraniční a vojenské politiky.

- **Institut strategických a mezinárodních studií při Georgetownské univerzitě.** Založen v roce 1962. Zpracovává analytické a expertizní materiály z oblasti vojenství, poměru vojenských sil, výzbroje apod. Pracovníci institutu zastávají či zastávali v administrativě USA významná místa.

- **Rand Corporation (RAND).** Vznikla po skončení 2. světové války se sídlem ve Washingtonu. Je vědeckovýzkumným pracovištěm, které má vynikající specialisty z univerzitních kruhů a ze soukromých firem (celkem asi 100 pracovníků). Statutárně je nezávislou institucí, z velké části finančně zabezpečovanou firmou Ford. Její roční finanční rozpočet v průměru přesahuje 25 mil. USD. Hlavním posláním RAND jsou expertizy pro vojenské letectvo i pro ostatní druhy ozbrojených sil, pro ministerstvo obrany, NASA i pro ministerstvo zahraničí USA. Zabývá se politicko-strategickými a inženýrsko-technickými problémy zahraniční a vojenské politiky, především ve vztahu k raketové a kosmické technice.

■ Západoevropská unie:

- **Agentura pro kontrolu zbrojení.** Je výkonným orgánem ZEU. Má sledovat úroveň ozbrojených sil a zbraní členských států unie (včetně výroby, vývozu a dovozu zbraní). Hodnotí informace o výrobě vojenské techniky členských států unie a jejich ozbrojených sil. Agentura z objektivních příčin nedisponuje úplnými relevantními údaji o ozbrojených silách a zbrojení, a proto je v tomto směru její činnost odborníky hodnocena jako méně efektivní.

-RH-

Plukovník Dr. Antonín Svěrák

ZÁKLADY NOVÉ VOJENSKÉ DOKTRÍNY RUSKA

Evropa po skončení éry studené války intenzivně hledá svojí bezpečnostní podobu. Na utváření nového efektivního obranného systému se nejviditelněji pro veřejnost podílejí západní vojenská uskupení a odzbrojovací orgány, zejména Severoatlantická aliance, Západoevropská unie a Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, ale také nevojenské organizace kontinentu jako Rada Evropy a v posledním období v tomto směru aktivní Evropské společenství a jejich Politická unie.

Nicméně jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících bezpečnostní garance Evropy a její další demokratický rozvoj, zůstává politika jejich velmocí. U velmoci